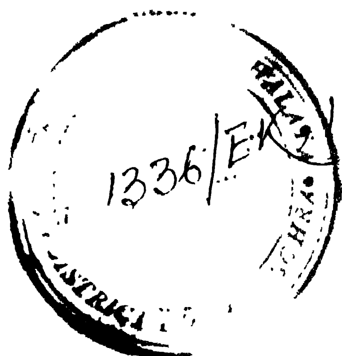
KI ODE KA DOHNUD

J.K. Diengdoh

Ki
Ode
Ka Dohnud

Ha Baroh Ki Lok Ki Jor Baieid
&
Ki Nongshun Kumjuh

J.K. Diengdoh.

KI KTIEN AI MYNSIEM

Lada ia u John Keats, u Robert Bridges u la ong: "Had Keats left us only his Odes, his rank among the poets would not be lower than it is, for they have stood a-part in literature," wat la u R. Bridges u la kren tang ia ki 6 tylli ki Odes u J. Keats. Shu kyrmen phohsniew ba ia nga ruh yn sa don shisien ka sngi ban ong lem hadien ka jingpule bin pa bin ia man ki lain kane ka thup poitri.

Haba phai pat sha ka phang pdeng ka jingkwah kren : Ka la shim por biang palat jyn 12 snem bad khatduh artat—sah sa tang khyndiat bnai—ban kut une u 19 hajar snem ba ngan iakynduh biang bad phi Ki nongpule khamtam ki samla pule lyngba kine 'Ki Ode Ka Dohnud', kum ka jingai-khublei ia khlad khatduh biang ia u shihajar khyndai spah snem shuwa ban klan sha u arhajar snem.

Ha ka jingshisha ia kine ki Odes nga la dei ban pynmih pyrthei shuwa 'Ki Mieng Pynpang Mynsiem' (1978) hynrei nga la shu bat shuwa tat haduh ynda nga la sngewthuh ba ka por ka la ih ia ki ban paw pyrthei. Kumta ia kine ki Odes nga la thoh naduh ka rta ba nga dang shu jam ïa ki khat, te sa mih kum kine ki kyntien :

"Ka rta rangbah sngewthuh ruh ngam pat dap
Ki dap syrtok balei kumne ki tap ?
(Ha Ka Khlieng).

Haba pynjanai ia kine ki poitri, nga ngeit skhem ba ban pynmih ia kano kano ka kot ki nongthoh kim dei ban kyrkieh ka jingpynmih kum kata ka jing-ia-bam-jakhluit namar shisien ka-kot ka la iohi ia ka sngi u bnai ym lah shuh ban kam ba ka dei ka jong ngi ki nongthoh hynrei ia kita baroh ki jingoh-dur-oh-dar ba la shtah shitom, ha ka kot kin long ki shap bym lah pynkylla shuh ban ioh kynti ka pateng lynter ka ban mih pli. La ong ba u Virgil, naduh kito ki hajar snem ruh, haba u la thoh ia ka Ksan Thma ne epik, 'Aenied,' u la phla ba man ki lain shuwa ba un thoh ha kata ka poitri ba jrong u la hap ban da khan bad pyrkhat da ki sngi bad bun kynta. Kumta ruh la ju ong ba ha ka thoh kot, khamtam ka poitri, ba ka um-syep bad ka pyrsad mynsiem ka jan ia-tan mar kumjuh. Kane ka theh-um-syep ka long ka jingtrei ba janai bad ban pyrto sah junom. Sngew kynmaw, hangne, ia ka jingkren u Thomas Alva Edison baba u ong "shi persen ka pyrsad mynsiem bad khyndai phew khyndai persen ka um-syep."

Kumta ruh ha ka kyoh-mynthi, 'Epistle to Dr Arbuthnot', u Alexander Pope u sa sneng dumok ia ki myllung madan ba kwah tang ka nam kloi than kumne :

"Keep your piece nine years"

Wat ha shuwa U Khrist, u Horace ha ka kot jong u, 'Ars Poetica' ne 'Art Of Poetry', u la mut shuwa kaei u A. Pope un thoh halor ka jingpynjanai ia ka jingthoh bunsien

bunwat shuwa ba kan iohi ia ka sngi u bnai, U Horace u la buh ia ki Ksan-Thma u Homer kum ka nuksa ba janai tam, wat la u Homer u la lang tang u matlah. Ngam lah ruh khlem thoh kaei ba u G. K. Chesterton u la kren ha kaba iadei halor kane phang, haba u ong: "Ym deji ma ngi hynrei kaei ba ngi thoh ka ban im junom, kumta ngi hap shu duwai ha ka 'lei ka thoh ka tar ba ka jingthoh jong ngi ka lah ban iai neh palat ban ia ngi hi."

Haba phai sha ka liang u khasi bad ka thoh poitri la don uwei u lok uba la ong ba ka Khasi Poitri, naduh ka 18. 12. 1940, ka sngi iap u Soso Tham, kam lah khie khlieh shuh. Dang sngew poitri, u ong, pynban ban sngap ia ki jingrwai Khasi ban ki poitri jong ngi ban pule. Ñiuma, kane ka jingkren duh-kyrmen une u lok ka long ka bym lah len hynrei kaba lyngkot ka ka jingiohi. Kawei na ki daw ka jingpang ka poitri khasi ka long ba ban shon tang 1000 kopi ia ki shisong ei-ei Ki Poitri ba don tang hapoh ka 100 sla ruh la kumno kumno dei ban pynlut ym duna ha kine ki sngi kumba T15.000/ kaba tad eh bad lada buria 'grant' T5000/ na ka sorkar-kata ruh lada 'apply'—hap pynlut sa na ka pla sa T 10 000/, bad lano yn khyllie pat ia kane? Kumta kane ka theh um pjah ia ka mynsiem ban thoh Poitri bad kumta dei tang kito kiba nud bad sngewthuh ba ka jing-trei jong ki kan pynhun bad sa sule kam shisien ka sngi wat la kan slem ruh, kiba shlan ban pynlut kat kane ka phew hajar tyngka. Halor kane ka mat, U Soso Tham ruh u la kren bynriaw ban ong: "Hynrei u Khasi

mynta um treh pule lymda phngian ha u ha skul bad ha iing mane. Bad ki khynnah kim pule ia ka kot Khasi—ba mut ka Poitri—la ka bha katno katno, lymda ka dei ka Text Book', don jingmatlah kaba kham tip ban ia kane ?"

Haba ngi rwai radio ne telibishon pat nalor ka nam pyrthei ngi ioh ruh ka bainong hangto hi bad lada ngi shna jingrwai kaset kaba iaid bha ngi dang kham ioh shuh ka myntoi bad khlem ka jingpynlut bad shitom jingmut kumba long lem ki myllung ka thoh Poitri kiba la mad naduh shuwa u Soso Tham haduh mynta bad shaduh ka lawei bah ban sa wan. Te dei na kine ki daw kong-san shong raibi ba sa sah dien-blad bad kic berong ka poiti Khasi. Ka thoh poitri ka long thik kum kato ka khana pharshi sha-phang u tymmen thung dieng sohpieng ba nga la thoh ha 'ki ktien lamkhmat' na ka kot "Synjaw Ummat" (1987).

Ba kum ialap shaphang ka rwai radio khasi bad namar ka jingrwai ruh ka dei thana kur bad ka poitri, kumta nga kwah ban ong ba ngi kum kawei na ki jaitbynriew-pyrthei ngim da sngewtynnat eh ia ki jingrwai ba ktah myn-siem ba jylliew jingmut namar ha ki pro-kram kwah sngap sngewbha la ioh sngew man ki kynti ngi iai pan sah ki jingrwai sting pyrthiew jingmut bad ba shu pynsammut pyniap-por kai. Kumne sa iohsngew ki jing-rwai : "Ka bam shna Kulai''Ka khwai dohkha', Hapdeng Iewduh, Hapoh bus, ABKD bad bun shuh kum kine kiwei kiwei bad kane,

khlem bakla, ka thew ba bun hi ngim sngew tynnat than ia ki jingrwai ktah mynsiem kum ka jong I bah H. T. Pariat, bam kwai ha iing U Blei, ban shim tang kawei na ki nuksa bad don shuh bun bah ym lah ban niew-tang hangne jong kito kiba la khlad bad kiba dang im ruh kiba la rwai ia ki jingrwai ba da ktah shisha ia ka mynsiem ka rynieng briew. Namar ka jingrwai ka rieh syrngiew ha ka poitri bad haba shem kumne te kumno kein ka poitri khasi kan kiew irat ?

Ngi dei ka jaitbynriew—ym baroh lut—khambunsien hi ngi noh tarajur sha ki kam biria-sngew-bha bad ba kmen sadhai bad sa kha ki seng biria laiphewjait, ym kum ki stad pyrkhat ki Krik naduh hyndai hynthai kiba la sngewthuh jylliew ia ka jingkhia thew ka shem-mynsiem kumta ngi sa shem ba ha ka 'Poetics' u Aristotle, kaba long kum ka Kotbah ka thoh ka tar bad kaba ym lah kylli ia ka jingkordor jong ka da kumwei pat haduh mynta mynne ka shad tawiar halor ka shem lanot ka jingim-briew naduh ki por shuwa'ban wan long briew U Khrist. 'Ha ka Poetics, U Aristotle u kynthoh shaphang ka komedi kumne :

> "As for comedy, it is an imitation of men Worse than the average; worse however, not as regards any and every sort of fault, but only as regards one particular kind, the Ridiculous, which is a species of the Ugly."

Bad u Aristotle, haba u kren shaphang ka shem lanot pat u pynjynsur ia ka tarajur bishar sani ban ong :

"A tragedy, then, is the imitation of an action that is serious and also, as having magnitude complete in itself".

Ngam mut pat bad kren khim—jingmut ba ka thoh biria ne komedi kam dei ban ioh jaka ha ka literesbor namar wat ha ka thoh ka tar jong ngi, ngi la pule ba kumno I Peace Roy Pariat, bad S.J. Duncan ha ki Sawangka ne prose jong ki bad u Soso Tham ha ki katto katne ki Poitri shong-biria-sbai jong u ki la pyni bad pynshisha ba kumno ka mynsiem komedi ka don hi la ka jong ka dor kaba la pynnoh sha u synniang u bynhei ban pynriewspah ia ka thoh ka tar jong ngi. Nalor-kata, ngi shem ba u paid Hynniewtrep, lyngba ki Phawer siat pharshi ngi shem ba ka mynsiem ka shoh biria ka la shong lyngngeit bha ha ngi naduh ki por mynbarim.

Bad haba kyrtiang dien pat sha ki literashor ba kham iar ka pyrthei, ngi lap kumno u Shakespeare u la pynpaw lyngba ki komedi jong u ki don shisha la ki jingkordor bym lah ban batai la ha ka kup ka phong ne ki 'tien-ksiar kordor tam kumba u la pynkren lyngba ka Portia ha ka 'Merchant of Venice' bad ngi ki nongpule ngin nym lah ban klet da lei lei ruh, kumba kren ka Portia ha u Shylock kumne :

"The quality of mercy is not strain'd
It droppeth as the gentle rain from heaven
Upon the place beneath : it is twice blest;
It blesseth him that gives and him that takes."

Pynban dei ha ki shem-lanot jong u Shakespeare ne ha ki 'Poetic Novel' tuid lingmut jong ka Virginia Woolf kum ha ka Mrs Dalloway bad To The Lighthouse ngi shem ba kumno ka mynsiem briew hapdeng ka duriaw ka jynjar-tasam tam ka kren ia kaei kaei kaba da ktah khlem lah klet shuh katba ka pyrthei ka long briew ka dang neh snap ha ha sla ka pyrthei sngi, kum kine ki ktien u Hamlet haba u la shem ialade ha ka jakhom ka shyngkhan khait :

"To be or not to be : that is the question"

U Michael Jordan, u nongialehkai basketball uba donnam tam jong ka Amerika ha ki sngi jong u bad u ha dang shu shong thait dang shen na kane ka laleh-kai, la ong ba haba ialehkai ma u ka jingtbit jong u ka long haduh katta ba kiba bun ki sngew ba u Blei hi u wan ban hiar khyndew ban ialehkai basketball ha ka dur u Michael Jordan.

Bad ha ka World Cup football, 1986, haba u D. Maradona ka Argentina u ioh thep 'goal' pyrshah la ka England bun kiba iohi ki ong ba u la thep 'goal' shalak da ka kti, hynrei u Maradona u kam ba ka dei ka 'kti-Blei' ban pynlyngngoh sah la ngi haduh mynta mynne.

Bad sa shisien bad kham ha shuwa ka World Cup, 1986, ha ka phainal World Cup 1934 kaba la long ha Rome hapdeng ka Italy pyrshah ia ka Czechoslovakia ha ka jingkynjat ia ka bol da u Raimundo Orbi jong ka Italy ka bol ka her ha lyer bad iaid jai-jai bad u Goal-Keeper Czechoslovakia ruh u la shu ap ia ka bol kan wan beit ha ka kti ba snah jong u, hynrei kumno re ha lyer hi ka bol ka khun kyllain na u nongap-goal bad tung sha poh jar. Kane ka long ka kam phylla bym ju iohi koit ban pyndum-dngiem wat ia u nongkynjat ruh. Ha ka sngi ba bud la khot sngewbha biang ia u Orbi ba un kynjat biang ia ka bol da ka juh ka rukom ha khmat u paidbah bad bun ki nongthoh kot-khubor hynrei, sngewsih, u bapli u Raimundo Orbi u ia iai pyrshang da ki phew sien hynrei kata ka 'goal-bneng' kaba la pynjop ia ka Italy kam urlong shuh. Kumta, hangne ruh ngi hap ong ka la dei khlem pep ka 'kjat-Blei'. Ngi shem ba wat ha ki thma hyndai kum ka thma Troy, ki Krik kito ki por ki ngeit skhem ba ki blei ki la hiar ban ia-shim bynta lem ban ia shah liang.

Ha ka jingthoh poitri, kum u myllung, nga la shem ba katba dangdon ha ka pyrsad mynsiem ba jur, u Blei um hiar ha nga ha kum ki tei ki nuksa ka rongpyrthei, hynrei nga hi nga sngew nga kiew bad wad haei ka shong ka jingdon Blei, namar ka poitri ka long hi kaba kyrpang bad kaba wad Blei kumba kane ka Ode ka ieng sakhi ba u myllung u kiew haba tyllep ka pyrsad mynsiem :

Ban kiew u lum ba tmang ki dieng olip

(Ha Ka Jingkynjah).

U Kafka, u nongthoh ka Czechoslovakia u ong ba "ka jingthoh ka long da kawei pat ka dur ka jingduwai"

Kaei ba nga mut hangne ban ong ba dei tang ha ki myllung 'b'la Jied tah shun u Blei'ka Mariang ka pynpaw la ka dur nylla ba-rieh bad ym ha kiwei pat. Hangne, nga kynmaw ia ka jingong u wei u nongdro dur ba-pawnam ka Bilat, u John Constable, ha ka lekshor ba khatduh ka shisnem shuwa ba un khlad noh, kata ha u 1837, u la ong kumne :

> "U nongdro dur mariang-ba mut ruh u myllung ka poitri—udei ban iaid ha pneh jong ka da ka jingmut ba sngewrit. ym ju pynpaw ha u 'riew-sarong-awria kyreit ban iohi ia ka Mei-mariang ha baroh ka dur ka jingbhabriew ba buhrieh."

Nga ong ba u nongdro dur u dei ruh u myllung namar ia kane wat u nongdro dur ba pawnam ba la dro ka jingphylla pyrthei—ka Mona Lisa, kata u Leonardo Da vinci na Italy u la ong " ka jingdro ka dei ka poitri ba jar jar bad ka poitri ka dei ka dur bym lah iohi."

Haba phai dien-trai pat sha ka jingthoh ia ki Ode, nga kwah ban pynshai ba ha kine ki khatwei tylli ki Ode nga khlem da bud dien-syrwet ia ki nongshem thymmei ia kane ka jait poitri kum u Pindar ba la thoh ha ka Krik ne u Horace ha ka ktien Latin, la nga kham noh shiliang sha u Pindar ha kaba nga lai shon ka jingsngew ka mynsiem kaba lyngkien ym kum u Horace ha kaba u kham jai ban sha ka dur ka dar, ka rong ka rup ka kup

ka sem ba paw bad ba ngi iohi ban ka mynsiem ka poitri nylla. Ngam shym da bud dien ruh kita ki Ode ha ka dur ki 3 dkhot ba tip kum ka triad ne ha ka dur ka triadic jong u Pindar kiba kynthup ia ka Strophe, Anti-Strophe bad Epode kum ka Ode to St. Cecilia jong u J. Dryden. The Bard jong u Thomas Gray bad bun de kiwei ha ka phareng ne kumjuh ruh, ba kham iohi, ha ki saw lain ha man ki dkhot jong u Horace kumba la thoh u Andrew Marvell ha ka 'An Horatian Ode upon Cromwell's Return From Ireland' bad ka jong u William Collins ha ka 'Ode to Evening' kiba shu kdew tang khyndiat ki nuksa na ka literature phareng. Nga la iaid lait na kine ki ar ki myllung ki kpa tymmen ne ki nongseng ka thoh Ode hynrei ban bud dien ia ki 'Romantic Poets' ha ka rukom thoh ba nga kham iohlad ban pynsngew shabar kham bha ia ka sngew ka dap mynsiem myllung barleh kumba ka dei ban shem jaka halor ka nongrim ka Ode ba kham pher bad lait-luid kum ha ka jingtuid ki khriang, ki tara bad ka dur phong katba ki kti thoh poitri ka shah ialam ha ka pyrsad mynsiem ba janai tam bad ka mutdur ka poitri ba kynsai eh ba her ha ki thapniang khlieng ka suin ba kynjang tam.

Haba phai pat sha ki Ode ka Litereshor khasi ba la mih haduh mynta, I bah K.S. Nongkynrih ha ka kot jong I 'Ban Sngewthuh Ia Ka Poitri' ba la pyllait ha ka 16 4.'99, I la kynthoh haduh mynta mynne ngim pat don ka Ode ba paka ban iahap ha ka thew ka woh ka tarajur ka Ode shisha bad I la tai ruh ba bun na ki myllung - kum D-S.

Khongdup ha ka poem 'ka shad Weiking ha Ka kot 'Na Lum Khasi'—ki la shu kam ia ki katto katne na ki poitri jong ki ba ki dei ki Ode hynrei I K. S. Nongkynrih I ong ba kum kine ki poitri ki long tang ki kynja 'Eulogy' ne ki poitri rwai iaroh namar ha ki ym don ki jingkhot-pyrta ne 'address', ka jingpynlong-briew ne 'personification' kum ha ka 'Ode to Autumn' ba thoh u John Keats bad kiwei kiwei de ki snap ban pynlong ka Ode ba biang rynieng ryniot ba kat ka Ode shisha·

Ha kine ki khatwei tylli ki Ode-wat la ngam dei hi dalade ban kren kynthoh pynban ban kham sngewthuh lem khamtam ki samla pynpule shaphang ka Ode—nga la pyrshang ban pynbiang katba lah ia ki snap jingdonkam ban pynlong ki Ode shisha da kaba bsap kine ki dur :

(I) ka jingkhot—pyrta ne 'address' ia ka mat ka jingthoh:

"Jai-jai ia phi ki tdem ba tuid ha bneng
Nga kwah phla hok katno nga sngew shisha"

(Ha ki lyoh)

(ii) ka jingpynlong-briew ne 'personification' ha ka Mariang :

"O, nongdro-dur u let ha kti ba ksoh
Phi dro rongksiar shap-bneng ha dur ki lyoh"

(Ha Shuwa Ban Sep Ki Kjat Phyrnai)

(iii) ka jing-pyrkhat jylliew ne meditation ha ka phang kren :

"Tang ha jingmut ia pha ba nga shu khan
Nga sngew ha jngai la don ha ki Mang-kashang"

(Ha ka Jingkynjah)

(iv) ka Ode ka dei ban don ki jingmut khia ne 'seriousness,' kumta yn shem ha ki ne ki lain :

"Ne kum kata ka prem-miet sngi thoh dieng
Me la iohsngew saw sien ka pyrta ktien :
Eloi, Eloi, Lamma Sabakthami."

(Ha U Khlur Premmiet)

(v) La ong ba ka Ode, ym kum kiwei pat ki jait poitri nalor ba ka long bunslen kaba kham jrong ka bsap ruh ha ka ki style ba kham long pher. Ha kine ki Ode ruh wat la nga la leh ban kham bud ia ka 'grand style' jong u Homer, Virgil bad Milton, pynban nga la leh katba lah ban iahap bad ka jing-ong u H.W. Longfellow haba u ong : "Sublimity always is simple." Kumta ban kham pyntuid suk ia ka style nga la thoh ha kum kine ki metaphor harum ban pyniasyriem ia ka Paradise Lost U Milton ia ka Jingbatai shaphang ka jingtriem shyrkhei ka ryniong bad ka main u nongiajam ki soitan haba u leng ha dujok hadien ka jingshah jylla kharit na hima ka Bneng :

" Me dei syiem sngi ka miet ka por kham niar
Ka suin ba jngum ka dei ka hima-iar
Ki khlur ki dei ki phud pyrton lymbrum
Ba iaid synran lynti ha bneng Me pun."
(Ha U 'Nai Khatsawsynñia).

Wat la u W. H. Auden u nobelist ba pawnam ka ri Bilat u la ong : "Ym ju don hi ka jingthoh la ka bha katno katno ruh ba kan long kaba janai." Bad u myllung P. B. Shelley ruh u hap ong : Haba ka jingthoh poitri ka sdang, ka jingpyrsad mynsiem ka sdang ban ran. Niuma, halor kitei ki nongrim ba khyndiat bad ba kham donkam kumba nga la kdew nga la leh katba lah ban thoh ia kine ki jait poitri ban iahap bad ka jingmut ba janai ka Ode kumba ki stad ki jhad ka litereshor ki la buh la mang.

Don na ki nongkynthoh poitri mynta ba ki niew ba ki myllung khasi ba la paw pyrthei ki dang long tang kita ki kynja 'Grub-Street-Poets'. Ia kine ki jingkynthoh la ju shem ba kiba kren ki 'i dei shisha ki 'riew kynsai ka litereshor Khasi.

Kumta, ngi shem ba bun na ki kynrem ki lyndan ka thoh ka tar khasi bad wat ki nonghikai ki skul bah ka ktien Khasi ki shu dum ka shaiong ngain lem ia kine ki ktien pynhiar dor ia ki poitri-Khasi. Toi, kane ka kynthoh pynduh-kyrmen ia ki myllung Khasi

kam long kaba bakla than haba la khlei kito ki stad kritik ba bat bun kyrdan halor ka litereshor.

Ñiuma, ngim dei pat ban klet ba ki nongkynthoh ne ki 'Reviewers' jong ka 'Blackwood's Magazine bad ka 'Quarterly' jong ka ri Bilat la jan arspah snem myn-shuwa ki la dei, khlempep, kiba la don bun ki 'degree' jingstad bad dei kine kein ki 'riew stad than kiba la pyniap khlem dei por da ka bih kren palat pud ia u John Keats, kumba la kynnoh hadien da u Myllung Lord Byron da kaba thoh :

"John Keats, who was kill'd off by one Critique
Just as he really promised something great."

Ki kritik kynthoh ktien namar ki tip ba u John Keats ba u la ju treji teng ki kam khleh bad die dawai ba ki sngew poh, kumta ki la shlan ban kren saitmet haduh kine ki ktien ruh :

"Ka kham bha bad myntoi ba long nong-die dawai ba thngan ban u myllung u ban iap thngan syndon."

Hynrei, khlem bun ktien shuh shaphang ka jingtbit jong u John Keats kum u Myllung ngi tip pat kumno hadien slem ka jingiap u J. Keats, U Matthew Arnold u la kren pyn-kut shapang jong u : "He is with Shakespeare", bad ia kane ka jingkren ym don ba nud ne

ba lah khyllie ñia shuh da kumwei pat haduh mynta namar u M Arnold u la kren ktah ia ka mationg ka poitri shisha.

Wat ia ka ksan thma, 'Paradise Lost' 'bakhraw u Milton, ha ka khathynniewspah snem uwei na ki myllung ka Bilat, Edmund Waller, u la thoh ba kam dei ka Ksan Thma ba paka namar kam don jingiadei bad ka im lang sah lang ka jingim briew. Hynrei kum ka Paradise Lost haduh mynta ym don Ksan Thma ha ka ktien Phareng ban kham palat.

Ban ia tai shuh shuh bad kum kane ka mat kren, sngewphylla ba don bun ki nuksa ba kum kine kiba ym lah ban niewtang lut, hynrei na bun ki nuksa yn kren noh mynta ka kynti tang ia kawei na pdeng kine: ka la shim por haduh arphew snem ia u Samuel Butler ban thoh ia ka nobel' The Way Of All Flesh' hynrei sngewsih, ban tip ba haba u la phah sha ka M/S Chapman & Hall ban shon, kane ka dukan pawnam ha kata ka por ka la kyntait ba ka sngew ba ka duna than na man ka ljang ban khot ia ka ka nobel namar ka sngew ka long kum kata ka 'doggerel novel'. Bad kaba kham phylla shuh shuh ban shem ka long ba u nong 'review' ha kata ka por jong kane ka M/S Chapman & Hall u dei u nobelist ba la paw bad shemphang ba kyrteng u George Meredith. Bad dei tat hadien ka jingiap noh u Samuel Butler bad ynda la shon ia ka kot jong u sa shem bad lyngngoh salonsar haduh mynta ba ka 'The Way Of All Flesh' ka dei kawei na ki 'Classics'

ba bha tam jong ka litereshor ka pyrthei sngi ki baroh kawei.

Te kaei kaba nga kwah kynthoh ka long ba kano kano ka jingthoh ba khraw kam ju donkam ban bud matlah ia ki rukom ne ki 'tradition,' ki jingwohnia, ki rong ki rup ka por ba thoh ia ka ne kam donkam ia kata kaba ngi ju mlien ban pynlong: Kata ka kynkaw pyrthei (Advertisement). Hynrei ka long kaba jar jar, suki bad ba jai jai bad ka ban pyrto sah junom na kawei ka juk sha kawei pat kum kita ki lain poitri na ka Ksan Thma. Divina Commedia jong u Dante Alighieri jong ka Italy ne ki nobel ki jingshishak ktah pynkyndit bynriew u Alexander I. Solzhenitsyn ba kum ka 'The cancer ward' 'One day in the life of Ivan Denisovich' bad kiwei bn la shah set slung da ki snem ha ka bor radbah ba mut ban iuhroit pynjah syndon da ka ri Russia, shuwa ban beh ka 'er ka perestroika.

Ka jingthoh ba khraw hi nga shem ba u nongthoh u shem ba shisien ba u la thoh u sngew ba ka dei kaba la pynhun ia u naduh ka mynsiem kum kata ka umpohliew bad shisien ka sngi ha kano kano ka por wat la u mawsiang rben ka por un ban bein katno katno ruh hynrei shisien ka sngi kan bthei ban paw pyrthei bad ban ioh dih shngiamrai u kbun bynriew ka pateng ka lawei. Bad ka jingthoh ba-khraw kam lah shu jah noh kumto tang na ka daw ka pnah-kynthoh khulom ne kren ki Kritik hynrei ban long kum ka wahduid jong u Tennyson ha ka

'Song Of The Brook':

'For men may come and men may go.
But I go on for ever'

Bad ban lah :

...Shah jingkhriat u thah ka tlang
Kumjuh ka sngi por lyiur ba shit kyrang
Ne u kyllang-jynrat kat kaba shah
Ne u jingther 'lap san pynshlei um-bah.
(Ha Sur Bneng Na Khyndew)

Te, shuwa ban pynkut, nga kyrmen skhem pat ba da kane ka jingpyrshang nga la ialeh ban pynbiang katba lah ban pynlong ha kine ki poitri kita ki Ode janai kiba kaei nga sngewthuh shisha bad nga kyrmen ruh ba kum I bah S. S. Majaw, Synod College, hadien palat ki phra snem ka jingmih 'Ki Mieng Pynpang-Mynsiem', yn sa don biang, la ka shim por katno katno ruh, ban ong ei ei ia kine ki Ode, kumba I Bah S S. Majaw I la shlan ban kynthoh shaphang ki poitri ha 'Ki Mieng Pynpang Mynsiem'.

Nga kyrmen ba ha kane ka kynti lawei ngan sa ia kynduh kham kloi bad phi ki nongpule ia kane ka kot lyngba kawei pat ka thup poitri kum ban ai khublei ia phi ha u snem thymmai jong u arhajar. La kane ka long tang ka jingmut ka jingthrang jong nga, lymda u Trai nongbuh nongda na bneng um mut da kumwei pat; namar nga kum u briew ha

khyndew nga mut, u Blei na bneng pat u pynkut ban long hi ka jingbha khatduh ia-wai.

Khublei ia phi baroh ki lok ne nongshun kumjuh.

Jerome K. Diengdoh
G.S, Road
Kseh Bilat,
Shillong-2

Dted Shillong,
Rîsaw 7, 1999.

KI JINGKDEW SLA

HA SHUWA BAN SEP KI KJAT PHYRNAI

I

Shuwa maphi ki 'jat-'siar bneng sha jngai
Sha lyndet lum tap kseh phin noh jai-jai.
Ki khmat shoh jrem suki nga klan sha thain
Sha phi ba rieh sngewsih ka samla lehrain
Kum 'thei bhabriew ba dang shu ia poi-kha
Jngai kan hap leit bud noh bad la u tnga,
Kam lah hynrei khlem sahnud sngew synei
Ban hap ban ieh bein noh ing kha i mei !
Ki khilon bun lyoh rong ba sdien phyrnai
Kim lah syrpai mynsiem sah ba khuslai
Ki dop ba jaw na bneng nga ju iohsngew
Bad iohi ruh ki snoh ha sner u klew.

II

Ka long myllung jong-nga ruh ka sngew syor
Tang dei por phai maphi, o syiem ki por !
H'ba jngoh lyngba na phi sawdong jong-nga
Balei nga ruh nga dap ki dop rupa ?
Haba pyrkhat kumto ka step phyrnai
Kumno ka jah sutra sha ri ba jngai
Haba kynmaw ka sngi thang ba tyrha
Ka doh ngab-saw tyrsiang ki 'thei samla
Bad balei keiñ haba phi sep ialade
Phi shem lynti ummat ha nga de kumne ?

III

O nongdro dur u let ha kti ba ksoh
Phi dro rong-ksiar shap bneng ha dur ki lyoh
Ha kum kane ka por jingdro ha bneng
Jingri iai pah ki phai thiah noh sha sem
Suhsieng bor phi pynbeh syntiew ha khlaw
Ban pynsieng khatduh ruh na synrang maw.
Ban ud khapsnem pangnud na kseh ki kshaid
Pynsamtawi kumba la shah buaid
Bad ban pynher jingmut thapniang jngai bah.
Ban sdien tympang ha phi sh'wa phin sa jah !
Kine baroh ki long katne nga shem
Ha sh'wa phin khlad maphi ki 'nam 'siar bneng,

IV

Ki por ki wan ki her bad jah sha jngai
Duriaw ka pyrthei ruh la tuid jai-jai
Ki snoh umjer ha tmier kut jong ki phlang
Ki man lyer noh kiwei ban pli ki wan
Ki saw aiom ba-pher ki iai kylliang
U sohjew-stem ha dieng u jyrngam biang,
Ki reng ba nep h'u bnai uba lung ruh
Suki ki luin-pyllun rit bad jah-duh....
Nga sngew la slem....slem than pyrkhat mynta
Ban kyrtiang dien ki por ba mynshwa
Ng'la iohi jngai jingim ia ka pyrthei
La ngam sha trai ki krem rieh jong ki thwei
Ialade ruh sngew la kylla khlem tip
Teng-teng ban bynnud briew bad ban kyndit,
Ha pyrthei hi mano ha jingshisha
Ba lah ban neh shirta khlem da kylla ?
Kumno, jat sep sngi-thiang phi pat phi lah
Ban neh naduh ki snem ki million bah ?

V

Ha por ki jat phin noh, pyrthei ka paw
Ha lyndet lyoh ba per jylli ba saw
Nga sngew nangne ka her dien ka mynsiem
Sha sngi junom bym lah shuh ban phaidien
Sha kum kito ki aiom mawkordor
Kiba shat ieid shisien ka lano por,
Ki por khynnah shida ka jingimkmen
Aiom klang-biej ryngkoh ki lum ki them ;
Ki jingpuson ki bor pher ka pyrkhat
Ba pher hi lbak marwei da kumwei pat,
Bunsien kine ia nga ki pyntympang
Khambunsien wat ban shoh mynsiem kyrpang.
Jingsngew bla iap nangne ki khie na kpep
Ban 'i ia phi ki 'jat shang bneng phi sep !

VI

Nga kwah iathuh ia phi kito ki por
Ba long kum sla stem slor snoh da jubor
Katba ki hap jar-jar na tnat u dieng
Katta jylliew pang-sah ruh ka mynsiem
Lyngngoh balei kumne kein ki kylla
Ka sengkhan-pyrkhat briew ka mynshuwa ?
Syntiew ba phuh, jingrwai ki sim pyrem
Ba kum pynklet shiphang ha ka jingkmen
Aiom-lyngkot sngi swai pat phi noh kioi
Ba lam lynti ki kjat ia nga ban poi
Sha thain ki khlaw jat sngi khatduh ki snoh
Shuwa maphi na nga, ah! phin sep noh....
Kumne haba phi noh ngam tip balei
Nga iam ha pyrthei kynmaw ka marwei.

VII

Kjat khnam jong-phi ki dieng khlaw, kiba sam
Ki dung pynpang ia nga ban kynmaw biang
Ki sngi kiba la jah jngi ki wan shai
Ka jingim-kmen long-briew ka don ryngkat
Katno ban kmen ia phi ko jat sep-sngi !
Ko por ka jingap ieid baroh shi-sngi !
Ki 'law ryngngi ngi klang kmen ka mynsiem
Iewbih ki beh suhsieng sa syntiew dieng
Nga jied thiew-ieid na ki syntiew bunrong
Ban sien h'u shniuh ba-jong at pankhyllong,
Umpohliew-shngain ban dih ka khlaw 'ngi wad
Ban sngew lynter jingim kumne ban iaid... ....
Kito ki por lyngngoh kumno kumto
Mynta ki kut ha nga da kumne mo ?
Khlem tip ha phi, sep-sngi ngan sa sngewthuh
Kumne ka jingim-briew ban kut la buh,
Khlem tip maphi ki shap jar-jar jngai bah
Kumne ia nga khatduh katne phin ktah !

VIII

Sha sngi b'la jah bunsien haba phai dien
Ngam nang pynsngew kein jingsngew jong ki
ktien
Kito ki sngi haba ki kyrtiang biang
Da kumwei pat ba ngan pyrkhat ngam nang
Hynrei tip tang la dei maphi phin paw
Shu sngew kmen-hun la mynsiem sngew ka blaw
Khnang ban sting khia ka long-briew ba syrtap
Ia phi noh jat phai sngi kmang sah nga ap ;
Ka syiem tyngshain phi ker nga wad jngoh siar
Shuwa kan thiah jah thait 'lor palong ksiar
Ban 'i jat-ksiar bneng ruh na jingiaid jngai
Katno nga kmen khlem lah tip ngan batai,
Lypa, la poi ha bneng nga sngew ha phi
Na khyndew ruh i'u Blei nga la iohi !
Kumta, ia phi ki noh-jat wat khatduh
Ngan ap la sngewsih briew kthang katno ruh.

IX

Ko nongsuit-ksiar ha bneng khatduh ia wai
Shuwa na nga artad ia khlad phin phai
Ki ktien bynriew ia phi ban kren ngam don
Kane pat tang kawei sngew kwah ban ong :
Ia phi pynlong khlem ngiah ngan leid b'rabor
Mynta, lashai, lawei haduh lanor
Wat la ngan don shisien ha ki ïing-sad
To khring ia nga shaei phi rieh ngan rwat
Sha dymmiew ne ryngngi kynjah ba long
Sha jaka long kyrpang ba ngan puson
Khnang mynsiem ka jong-nga kan ia byrshem
Bad phi ko nongsain dur hima ka bneng !
Mynta, hynrei ko khun synrap bha-briew,
Pynklet shiphang kane ka jinglongbriew,
To shat ban rykhiang kine ki ummat lang
Sha lyngngop lum suki kjat phi dang jam.

2. HA KA PREMMIET

I

Haba iohi pyrthei ha rong jingshai
Ka jingban-khia mynsiem ka shong sngewbtai,
Ki umjer lang ha sla syntiew kulab
Ha dohnud-lung ki snoh shon sah ki shap !
Buhkhoh nga sngew haba nga khmih jylliew
Ka phyrnai shit sngi shai ka sdang ban kiew...
Ka kyrkaw jinghalla ka shnong ka thaw
Ka mynsiem-myllung-briew pat ka sngewblaw,
Haba duriap hapdeng ka im long-briew
Ki jingsngewkthang balei ki krang jylliew ?
Bad tang la dei shiteng sngi por kan phai
Jrop, jrop ki jrein nga sngew um lam-phyrnai....

II

Ia pha, ko premmiet ieid, kmang nga la ap
Naduh ki kynta rit jong ka phyrngab
Sngew-kmen than eh ngam tip briew te balei
Tang riew baje janmiet na ing u Blei !
Na Elysian kumta pha tang shu hiar
Ka long-briew myllung kmen shu dap long smiar
Bad tang iohi ia pha, pha hiar hangne
Sngew kmen than eh ban klet briew ialade,
Iarap ia nga ko por ba ieid eh ki blei
Ngan thob kmen kum manga kin long kiwei.

III

Ko por ba jai-jai Blei sngew ha maia
Ha shkor jong-pha siaw-siaw nga kwah ban phla:
Haba ka sngi ka ieng ha kynjang suiñ
Lano nga khan pyrthei kloi kan kem dum ?
H'ba 'er b'tesi suhsieng ka beh pyntngen
Sngi tyngshaiñ than lano kham stet kan ngen ?
Haba 'jat-jrong sngi btai ki leit thiah thai
Por-Blei sngewieid kloi lan balei ym phai ?
Kumta na jngai pyrthei ynda poi ïing
Nga d'wai premmiet ia pha kloi to phai dien....

IV

Nga sngew ha sngew shimet sngew kumno re
Tang poi kata ka por ka bor thame,
Na ka long doh long snam nga her jngai thiaw
Sha ri jingklet jngai than ban ktah sngew diaw,
Bad bunsien ruh ban klet lynti khongwaiñ
Ka kyrsei syep shitom ne saw ki saiñ ;
Kumta haba hiar 'jat 'la kiba jem
Bad premmiet shuh kumto jingwan kam slem
Sur pyrthei jan-miet ruh kham jur ki riew
Ban sngew ha pha premmiet ng'la jah syrngiew !

V

Nga sngew u Pan u put sur shar'ti jem
Ban ñiah jingri b'la jrem suki sha sem,
Sohlyngem ruh sngew kthang ka iam tympang
Ban iathuh lem jingjot sotti kyntang
Ki ñiuh kseh siaw kum sur 'thei-lub ki ud,
Mano kumba la pynthut ka dohnud !
Tang khih rong ksiar ba-tlem ki lyoh ha bneng
Shu sngewthuh rngai la hiar ki blei ki dken
Sngew kyndeh mynsiem jur ban sngew jar jar
Halor khyndew mapha, premmiet pha hiar.

VI

O, balei pat 'er-umjer sngem ka beh ?
Ki sur sawa mynsngi sngew ki sangeh ?
Balei ki 'tiew-lyngksiar bad ki'tiew phlang
Raktai, kumne ban khie khlieh shuh kim nang ?
Ki dewlangni bad dymmiew shong-sur-siaw
Ryngep, bapli ki shu kan sngap bynñiaw
Ka lyer ba beh, ki tnat dieng kiba khih
Mynta, hajuh, ki iap-ieng sah khlem khih !
Lehse, dei dak ki matti bynnud than
Ba kloi, kloi than pha khlad na ki kynsan.

VII

Ko 'thei long bhabriew jngum ngam lah pyrkhat
Wat ia nga ruh kumne phan ieh jyndat ?
La katno sien nga kwah phan sah hangne
Nga tlot bor sngew than eh ban bat hal'de,
Shu hun kmen khmied ki lyoh sah rong tlem sah
Wat sngi ha bneng la sep la kham slem bah,
Nga ieid ia pha naduh ki khuiñ dohnud
La 'er sngewsih kin beh ka jingsahnud,
Hynrei ban set ngam lah ummat ba hap
Ban sngew miet shen kan lap, jingdum kan tap!

VIII

Ynda sngi kan khap biang ki khmat ba-khlaiñ
To wan noh kloi la shai ban shaw pynshngaiñ,
Kata ka por hynrei b'la jied janai
Nga ieid haduh ban artatien khuslai....
Niuma, premmiet, ngan kmen tam na baroh
Lada angnud kane khatduh ngan ioh :
Ha sngi sngewsih long khatduh ka tymmen !
Ki kjat la thait ban iaid jngai ki la jrem,
Ki khmat la dum, sngewthuh por kam slem shuh
Ai-bor jingwan jong pha tang ngan sngewthuh
Bad pynklet ruh haduh nym tip kaei
Ka syier jingim thymmai shiliang pyrthei ...

3. HA U KHLUR PREMMIET

Napdeng spah khlur ka bneng Me paw sh'wa tam
Bad ban long ruh na ki ban kham kyrpang
Na phalor bneng balei Me wiat samrykhie
Khyrdop miet-bneng Me dei u nongpynlie ?
Na syngkup-iing sha sepngi khmih la slem
Wat sh'wa sngi shit kan kiew; 'jat kin shoh jrem
Nga iejd ia Me-ko dur 'i shongkun blei
Ba rieh syrngiew ha Me ka maia-Blei !
Hapdeng suki ka jingiaid por ka sngi
Iai thrang kane ka por nga ap mih pli.

II

Tang noh 'jat-phai ka sngi lyndet ki lum
Ki nongsharai la jingri ki sdang lum
Ki nongbylla trei-sah, ka met b'la lwait
Ia Me tang 'i ki ioh ka jingjahthait,
U ngap buaid klet-um ki syntiew thiang,
U phai kham suki noh b'u khia thapniang,
Ka shakyntir ka pah ha u nongrep
La dei por niad um-syep, ban phai sha trep,
La jyntia shlei pyrthei da jingieid Blei,
Ka por synshar jong Me ruh ka la dei.

III

Tang i' dur phylla tam ka bneng ka phong
Ki khmat ki phriang wad bneng shaei Me don
Balei ka phyrnai kmen Me iai pyni ?
La dei Mame halch b'la lam lynti
Mynhajar snem ki stad na dew Asia
Sha trep sangsot khun Blei, mei Maria !
Ne kum ka ta ka premmiet sngi thohdieng
Me la iohsngew saw sien ka pyrta-ktien :
'Eloi, Eloi, Lamma Sabakthami ! '
Sh'wa slap jur un ther ban sait ka pap jong-ngi.

IV

Ka juh ka dur maia k'la ai jingtngen
Ka juh ka dur ha bneng ka la pynkmen
I'u Adam sngi jingkmen dang don ha neng
Bad ka Im wat ki la hiar na hima bneng !
Hateng ba ki shongthait ki por janmiet
Ia la ki 'mat-lang-um long bneng ki khmied
Ba ki pynkhein juban dap lak bla buh
Ka jingaiei u Blei junom ban duh,
Katno Me 'i sangsot ia ki mai-blei,
Ha Me ka rieh syrnget jingsynei Blei ...

V

Kumjuh hapdeng ki duriaw dum riang tieng
Ki at phyllung 'er shyrkhei tied jur mynsiem
Ki lieng ki shah lynsher ha ki 'er-iong jyrthiaw
Ki radbah dew ki ang laren duriaw;
Ki syier mynsiem d'wai lynniar Blei ki maji
Ki iam khun ia ki lok shuh ki nym 'i :
Jingpaw jong Me hynrei ka lah kumno
Ba duriaw Lebiathan ka jemnud kum paro!
Me btin ia ki 'riew-wir biang sa shisien
Ban poi biang na jingjah lynti sha ïing....

VI

Ban khmied sha Me bunsien ah, dur bhabriew !
Ka pynngam kham jylliew ka khan tip-briew,
Kumtei Men wiat junom man ka sep-sngi
Ban jngoh ka pyrthei kylla man ka sngi ?
Ki juk ki wan ki leit ba nym phai shuh !
Ban sah tang snap long briew bynnud khatduh
Na sahit bneng Me pat sammut Men peit
Ia ngi bym tip nangne ruh shaei ngin leit !
Bad pyrkhat sah katno bad katno ruh,
Ngi kut ha ka jingmut sah ka bym sngewthuh.

VII

Dohnud ba kmen katno kan kmen khlem pang?
Kiba pynthiang kyrpang ki ju pynkthang
Ha pneh i mei ngim bna sngew ngin khuslai
Tat da i la leit noh khlem ong ban phai ;
U kruin ha kpep ka met u krang pynlwet
Ki shyieng dewmet ki man bad ngi shah klet
U khla ka wait teng-teng hap dem waitlam
Wat h'u syntan jingiap lap kan sa wan !
Te kumta khatduh run ngan khlait nangne
Ban kha ki myllung khraw ban rwai ia Me !

VIII

Ma
Me
Me dei
Ka shap
Jong ka jingtngen !
Bad ma Me Me dei ka shap
Jong ka jingkyrmen ba skhem
Ka jinglong-briew haba ka lwait ka phieng
Me wan pynshngain, Me dei ka shap jingtngen.
Me dei ka shap jingkhuid sotti nylla
Me dei ka shap sngewrit,
Ka shap jingshlur,
Nonglamlynti
Ka shap
Jar-jar
ruh
de.

IX

A, thapbasin phyrnai ka 'yiem-lam-dum !
Ko nong 'ba sh'wa sa hiar ka por ba sbun
Ko mawkordor pansngiat syiem jong ki syiem
Ki hara khlur b'la bet ha bneng byllien;
Ko nongtap khmat ka sngi ba ioh shongthait
Ko nongjah ha jingpaw ki khlur bun jait,
Me dei shap tyngkai kyrpang long marwei
U khlur-myllung ba sien ïing sad u Blei !
Bad ha jingjah jong Me na sahit sngur
Ka pyngsngewthylli bneng ha spah ki khlur...

4. HA KA MIET

Ko lok jar-jar ba hiar ynda kynjah
Ko bor don jadu klet ba pyniohthiah
Bad pynjah-lwait ia ngi b'la trei shitom dukhi
Naduh dang-step ban sep haduh ka sngi ;
Tang noh phai sngi, Mariang ka sdang kem dum
Jingim baroh kloi ki phai noh sha skum
Iongrein ka long ka nongiathuh-lypa
Ka jingwan por jong-pha, ko jingphylla !
Bad baroh ka pyrthei ka dem burom
Ban mane keiñ ia pha syiem ko bhabriew-iong.

II

Mariang katno myllung sngew ka la shlei
Ban khmih sha pha, bor ko pyntlot pyrthei
Sur sngi Mariang ki la rykhie ha iawbei
Iohsngew jlew tang ki ksew sngew jngai shawei;
Ka halla paid king khlieh ka pyrta shnong
Kum ha pandemonium jong u Milton!
Ki kali-kharkhana sawa pynking-janor
La d'wai ïa pha, ko miet wan kham kloi por
Ban sngap sur syiang satang ki niangkynjah,
B'la teh baroh skhem-khum kynjri-kynjah,
Kumne baroh shisngi nga mut ia pha
Ba nga da ieid ia pha haduh katta !

III

Nga iap-biej ban peit-ieid dhara jong pha
B'la bsap ki khlur teng-teng u khatsawsynnia,
Nga 'i ha pansngiat kljar phyrnai jong-pha
I'u syiem ki khlur hara———u Mangkara !
Pha synshar pyrthei-pher khlem da sngewthuh
L'u tap u lyoh ne pyrthat-slap khlem kut
Tang hiar mapha balei phieng bun ki lynga
Ban tieng, kum ki, ko miet nga sngew phylla!
Ha pha pynban nga shem ka shap bym rwa
Bad shngain mynsiem tieng dum wat la synnia...

IV

Ko nongsynshar don bor ban pyniohthiah
Sha pha jingmut naduh ka step ki rah
Na ka kynkok ka tah mationg byrsieh
Pha long khatduh jaka ia nga ban rieh !
Shiah 'tiew kulab por sngi ba pynsngewsih
Mynmiet sngew tang jing-sieng syntiew iew-bih!
Ki briew tang ring-tlot-khmat jar ki iap thiah
Nga pat nga sngew shawei ka pyrthei bah ...
Pha dei ka para rit jong ka jingiap
Ba wan pyntap ki khmat kum sngi jingiap !

V

Pha dei ka synrang-rieh kaba pynngen
Na khuslai ka hiran ka duh kyrmen
Pha dei jainkup-iada ngan ioh phet rieh
Na triem ka pyrthei-sngi bun kiba rieh
Pha dei ka nongpyndem wat i'u laren
Im tang ki khlur ba ap phira na bneng ;
Shisha katno nga kmen bad pha kumne
Ka por ban hun ruh wat sngew la babe,
Ban sngew shawei pyrthei kham niar ban shem
Bad ban shu sngew klet lut than ha jingkmen;
Pyrkhat kane, ko miet, sngewsih hynrei,
Shen tang kynih u syiar, ngan iam marwei ...

5 H'U'NAI KHATSAWSYNNIA

Shano Me jah, Ko 'Nai pyllun batlem?
Ia me sngew slem la ap slem bah la slem,
Ia me ng' la ieid naduh sngi long khynnah
Ki bor tip-thuh wat la ki dang long shrah;
Balei la dur lymphuiñ ju tyngkai ieid?
Balei Mem phyrnai kein ha man ka miet?
Mem lah lehse kumta ban iai phyrnai,
Ki kam Me bun sha hima bah ba jngai?
Ne dei haleh kum ki khun Syiem mynnor
Ba tyngkai dur lade ba nym hiar dor?
Ne ban sngewthuh ha tyngkai lyndet rieh
Ka jingjanai bym don ba lah ban knieh?.

II

Me dei Syiem-Sngi ka miet ka por kham niar
Ka suin ba-jngum ka dei ka hima iar
Ki khlur ki dei ki phud pyrton lymbrum
Ba iaid synran lynti ka bneng Me pun
U Mangkara ba phyrnai tam tyngshain
U dei u dieng Synshar ba Me talain,
Ka Samla ieid b'la ap ia Me lynga
Ka dei ka 'Thei ramew sleh rong rupa,
Tang phai ka Sngi, tang shai u 'lur premmiet
Sha Mahadei Me hiar kdup ban doh-ieid.

III

Ka thaba pynshai-kdar jong Me ia ka miet,
Da kumwei pat ia ka ngan khot sngewieid,
Wat i sohrit ba sdien na i shynrain
Katno tang'ba Mame i 'i shynrain;
Ki duid, ki Wah, Ki kshaid ba ksaid por sngi
Ki khlaw ba jyrngam sah pawnam ka ri
Me suit dum-shai ia ki rong da kumwei
Tang rong rupa shata kat shaba dei....
Naduh ka bneng, khyndew, ki lum ki them
Iing Syiem, iing, trep haduh iing stad-u bieij u
them.

IV

Kumno bor kum ka sngi Me lah pynkrih
U Syiar na sem lyngngoh sngew ban kynih
Ban ring-khih-dew bad duriaw iar Me lah
Pyntur ki ryngkew bad rong ki lieng bun bah
Bad don bor janor-briew ban ktah thame
Patsha Kaisar nyngkong ban lap ha Me!
A, bor ko maia-Blei bym lah shemphang!
Bad dei ha por synshar Mame maitang
Ngim bit bet Symbai rnai, pom dieng ne siej
Kine ia ngi balei Me pynsah bieij ?.

V

Syntiew suhsieng sngewthiang sma kiba kbih
Shaduh 'niuh-khmut snoh sah sieng ki iewbih,
Sohgrape saw 'lor rynsan rud jong ki phud,
Shyntur sah ki pynkhih jawduid ban tuid,
D'la 'ti 'la jem nga ktah balei u long
U tiew-lili-lieh rong b'u kylla rong ?
Ki pyllew-khmat nga sngew la tap phylla,
B'la ngat ha jadu rong jong Me ia nga !
Nga iohsngew ksew ki tieng wiar bad lyngngoh
Ia Me ko nongpynkylla dur baroh !

VI

La khambunsien por lyiur ka dum ka miet
Jingpaw Mame nga klet noh ha jingieid,
Jingshai jong Me ha miet dum ba kynjah
Sngew-ring shajngai ka syrngiew long-briew sha rngai bah
Sha jingmut sha trai tam ban mut bynriew
Ban pynduriap sah ia nga jylliew-jylliew....
Jingpaw bad jingjah biang jong Me kam mut
Dawbah ka don ha lyndet ka jingmut ?
Kane la batai shai na ka saian
Ha nga Me long hynrei ba maian than !

VII

Ka por synshar Mame b'u lyoh u tap
Pyrthei hangta, katno ka 'i shempap
Ka sut suit rong phalang shano ka jah
Ban pli da rong synnia ngiew 'i kynjah, ?
Mariang, sngewsih, kum ban lap noh ka long
Kumne ban long shano na Me nga don ?
Katno hynrei slem sah kumne Men jah ?
Katno lyoh-lyiur-pun slap bah shirta un kah ?
Bad tang shat biang Mame, kumno kumto
Nga klet ka rben tap-lyoh ba dang mynno ?

VIII

Balei lada sha Me nga khmih sani
Nga shem katno Me 'i sangsot rangli,
Lehse b'la bret beiñ dpei kum tharai sniew
Jingmut shida b'la batai bakla briew
Ne na ka daw U khun stad ka thawnang
B'la iuh kjat briew bad leh pap ka jingsang
Ne dei Me sngewshon shem haduh katne,
Bym don ba lah jylliew sngewthuh ia Me ?
Baroh kitei jingsngew ki jingmut biej
Nga klet tang shai Mame, ko sngi ka miet !

6. HA KI LYOH

Jai-jai ia phi ki tdem ba tuid ha bneng
Nga kwah phla-hok katno nga sngew shisha
Na jngai naduh nangne na sla pyrthei
Phi pynbiej iap ia nga ban ang balei ?
Kumno phi oh shrong dur kiba jar-jar
Halor ka jainkup bneng suin kaba iar ?
Teng teng ju kah dymmiew ka 'yiem tyngshain
Imat ban niad um-syep – 'lap-praw ban sain.
Balei phi phet kylleng kylleng ka bneng
Wat por ka miet ki khlur u bnai phyrnai
Ryngkat ki kti ia kmen phi ia snoh kai
Haduh i'u 'nai-pyllun khatsaw-synnia
Phi mareh pynmastieh, phi pynsatia,
Phim tip ka dum ka miet phim bna ka shai
Phim tip kaei kata ka pang mynsiem
Ba shoh swai sar s'lonsar man ia ki briew ?
Tengkhat ki por ia phi ha bneng ngam shem
Shaei phi rieh na nga o, nongkah-bneng ?

II

Katno naduh ki por jinglong khynnah
Ju phngoid sha phi ki nongiaid pilkrim bneng
Teng-teng ym sngew shem don jaka ia nga
Shongneh, ban 'i ia phi keiñ ko ki lyoh !
Ka bynriew pyrthei pat ka sngew biria
Ba shiteng jabieng ka sngew nga leh ruma :
Kum syiem Dabid b'la shad biej ha khmat u paid
Dang rah Synduk Jutang sha Jerusalem
Ba dap mynsiem ieid Blei shlei kaba liam
Ba her jingmut kum nga kein sha phi ki lyoh.

III

Ka por hynrei ba ring kyrpang thame
Ka dei ka por b'la mang ba kum kine
Ki por kjat kynjriang-thiang bad kti ba jrong
Ia phi ki lyoh baieid ban piam ryndang
Ynda la poi kynti ka ap kata
Nga dap sngew shlei ka dohnud smiar jar-jar,
Sngew na khyndew thapniang nga siang her jngai
Haba iohi ha jan 'jat ki noh phai
Ba shon shap dur b'la ring ithiang janai
Da bun ki skit phi kup jain khor phylla
Ka stad bynriew kam lah mut kum kita
Ne dro dur bneng kumtei ia phi ki lyoh
Ban shoh tyndep ia nga ki por slem bah
Wat la dier la sep sngi bad la kynjah
Wat la tang marwei briew khatduh nga sah.

IV

Ha por ki lyiur bunsien phi ju mlien phong
Da jain kah dum ban peit i-triem shisha
Ka 'yiem phyrnai ruh jngai na shnong kam don
Kam wan wiat shuh da bun ki phew ki bnai....
Khatduh ka por pat aiom ka synrai
Kum blang lieh iong dang mih shen ha pyrthei
Phi ia sohtyngkoh ia kmen nawei shawei
'Lor dew-lyngngi ba per ka bneng ba tngen
Kynthih phi prong ïa-rieh ki 'law-jngum bneng
Ban khlait noh pat ngam tip na nga shaei
Kumne ban khmied sngewsih, ngam tip balei ?

(V)

Ah, dewlynnong ka bneng ba per kynjai
Ha duriaw ka suin-jlan ki dew khyrwang
Phi talat kam kumtei khlem da tyngkai
Haduh katne kordor phi khein ka por
Naduh dang saw-tyngab synlar ka bneng
Haduh sngi shit ba-eh khatduh kan jem ?
Wat por synnia ba kynjah tam jlang jlang
Phim ju 'i thiah jahthait ruh tang shiphang
Junom phin pyndum dngiem mutdur ia nga
Hangne na jngai hajuh, phohsniew ban ieng
Phi pat katno la dep klang kylleng bneng !

(VI

Sha ïing ynda la dei por ba ngan phai
Ban sangeh syndon na ka trei sngewbtai
Ki tum ki tam jingtrei nga lum ban buh
Ban poi sh'la ïing baieid kwah ym lap miet....
Katba wei-briew nga iaid pyrkhat ïing-kmen
Khmat ki shah khring sha dongdit rong byrtem
Sngew na lyndet ki sanium phlang ba jrong
Nga sngew nga 'i jingshat phylla ki rong
Ka bor ka maian-Blei, ka aiure
Rynïeng sngew kum b'la tan ka tyndep rngai
Ban klet lynti phai ïing kumta shiphang
Ban 'i kham shai nga plaid ki phlang kynian...
Ki thie, pynban nga shem ki shap ksiar-bneng
Ba lang ha sngi ba shoh sh'wa kan sa ngen !
Ba sngew sahnud la dei por ban ieh dien;
Ka sngi ki kjat ba jrong sor sor ka tur
Bad kdup doh ieid ia phi ki nongtap khmat,
Bad sah 'lor ngab jong phi shap rong 'tynnat!
Kumba ki briew b'la her khlad ka mynsiem
Ki peit khmat sah ban khap ka bor kim lah
Kumta la sep sngi ruh na ka suin bneng
Ki sah syllai shap ieid ha bneng rong tlem;
Nga khmied hun jrut ka long rynïeng mynsiem
Kum klet haduh jan dum khatduh ïongrein
Kumne ia nga, ko lyoh, phi pynsahdien,
Ban poi ïng slem, sniew shah tharai bunsien!

VII

Teng teng haba phi spain ki jain dum ngain
Wat u syiar ruh u kum klet ban kynih
Haba ka rieh na nga ka suin ba jngum
Shadien lyoh rben kynroh jngut ïong synnia
Nga ruh katno nga duh jingkyrmen jur
Ka mon sngewblaw ka shong pyrkhat thap
ngap ....
Ki por palei bneng pat phi jngi kumtei
Hapdeng ki madan jngum lympung baiar
Ban 'i teng-teng ia phi kumtei phi neh
Nga 'i dur ki b'la sain mutdur ngam nang
Jingdro laiphewjait dur ki shap ha bneng :
Ki dur ksuid lyoh ban khmih sngew i shyrkhei,
Durskei ba rynsied phet sangsot mai-Blei !
U briew kum nga lyngngoh shu ang bneng sah
Sha phi ki symboh matti Blei jingstad !
Suki nangta sa s'pra kylla dur biang .....
Kum phi balei ngam lah bad ruh balei
Nga shem nga rem ha man ka jop pyrthei ?
Kumne nga sngew buh khoh dohnud haduh
Sla kjat iuh ym sngew kwah 'lor khyndew shuh
Ia nga, kumta, ko lyoh to pynhun keiñ
Da jingrah noh jingmut ban rong nangne
Jngai ban sngew shem lynti khatduh ban snoh
Lyngngai nga per ha bneng bad phi jumom.

7. HA KA DURIAW

Naei pha wan bad shaei phan leit kut
Khlem da shong thait tang shipor khlem thiah thai ?
Ko pyrthei pyntha-jem khlem sam phlem pud
Ko nongtuid sah khlem por dum ne ka shai !
Ko nongpynsbur ki rud jong ka mariang,
Kumne pha long naduh ki mynhyndai
Ba riew ki sur synei ki dew sngewthiang
Kumne phan don haduh lawei lathai ?
Ha pyrthei briew ngim don ka mon laitluid,
Pynban khlem wit ka mon mapha pha tuid.

II

Ynda ka sngi ha ki dongdit kan paw
Ynda baroh sha iing ki kylla dien
Ynda haba pyrthei ka 'i bynniaw
Sngew ba-pasiaw ha jylliew trai mynsiem ;
Ka sur riew rngai phylla ia nga ka ring
Dei u Proteus u'lei duriaw pynban
B'la khring ia nga ki thain jongpha ban king ?
Ne palat sur sairen ba ring thiang tam
Shu sngew sur shoh jadu shkor sah sawa
U briew ban thaw um lah sur kum kita !

III

Kumne Phan iai tuid sah bad barabor
Kumne phan phong ki rong um sah junom ?
Katba balei ngi long briew tang shipor
Shipor, hynrei b'rabor ngi im puson ?
Ngi long tang lieng kynda ba rit tam eh
Ba per halor jong pha, ka pyrthei tmang
Ban kie katba ka 'er sngewbha ka beh,
Ne i phngit rit tam ha lympung um ba jlan
Bad lada mon ia ngi pha lah syndon
Sha jylliew ka jingklet ban nguid junom. !

IV

Katno ki hajar lieng naduh mynnor
Ki la ngam ei ha jylliew duh khlem trai
Ban jah jingkit rem dor ki ksiar kordor
Ia ki ban long nongioh kynti long trai,
Wat la ka rhah jingthrew ha pha pham don
Pha bsap ki mawkordor ba phylla tam
Mangi ki briew haduh mynta ngim don !
Pha long pyrthei thaw Blei b'la thaw kyrpang
Katne jai jai pha long bad kumno pat
Tang dom 'er long mapha hajar ki iap ?

V

La'i spah hajar lieng ia pom shyrkhei
Ki ing, ki ngam'pdeng ka lynniar byrthen
Samla dang kmen khlem por shu slor khlait ei
Namar 'thei bhabriew tam ki sin Helen ;
Ki jing-thalain 'i-triem ki wait lam nep
Jingiap ha Lepanto u Khlieh ki shipai
Ban hap lama u bnai ki reng ba-nep
Bad kaweh ka diengphna khatduh ia wai ;
Katne pha la'i lut kiei kiei
Jar jar sngewrit pha tuid kumne pat balei ?

VI

Nga'i tang ki lat lat jong pha ki tuid
Shaei ki jah bad pha, ko pyrthei iar ?
Da lei lei ruh ia ki ngam lah ban bud
Shu pynhun palei briew ha long jar jar
La katno ruh nga kwah ban shah rong noh
Sha ri ba-pher bad pha ba ngan ioh jngi
Sha ri baieid jong pha, pha ju jah noh
Sha dongdit per ba ngam ka pyllun sngi
Shaduh shata bym ioh-i shuh shirta
Sha paradise shata sha Utopia ...

8 HA SUR BNENG NA KHYNDEW

Dang saw-tyngab nga plie ia ka dwar-ïing
Sha jngai iohsngew ba rwai u sim tyngwieng
U ngap na sympa syjad ki sner u pyiar
Shuwa sngi kjat nalor ^jynthiah kan hiar ....
Nga klan ki khmat sawdong ki khlaw jyrngam
Ngam tip balei mynsiem sngew ka shu syam;
Katba kumne pyrkhat diaw nga pyrthew
Jngai nga iohsngew sur pher bym ju iohsngew
Ki khmat shata i sur kim lah ban prong
La ker syrtap da ki diengmet ba jrong.

II

I pynshaïong ki jingmut rieh jong nga
Ngam tip balei shu jia long sat katta ?
Ita i sur phylla phngar i pynklet
Shu sngew kum briew b'la shoh shat ka tyndep!
La kam teh khum bymjukut ki ap ha ïing;
Sur-khring pynban i khot sa khot bunsien
I'u Ulyses, kynmaw, pdeng duriaw hyndai
B'la shah ring ha tyndep khleh biej jingrwai !
Balei ita i sur bneng ha khyndew
Ka jaitbynriew jong nga kam pat iohsngew ?

III

Ban leit shata ngam shem ki syrwet-ktem
Ki shiah bad ki 'lang-phot ki ieng-triang-skhem
Katba ia ki nga plait ban ngan ioh prong
Nang-jur ka phot ka ot bad sat ka mong.
Katba ki suhsat-niut nga dang leh thma
I sur kyrshoh ita nangjur sawa !
Nga klet ka long rynieng tang ban ioh shem
I-ei ita i sur ba hiar na bneng?
Tang ngan peit siar na khap sla 'tiew ki dieng-ngai
Ka jingkieng bneng ba hiar ki nongwanrwai.

IV

Kum tdong 'sein-iong nga iuh ban kyndit shuit
Ba dei tang sur ba tuid jong i wah duid !
Namar jong phi mo jingthaw Blei ba pjah
Rynieng haduh katne jingmong ngan shah ?
Jingkhia tip pat balei kham sting ki man
Kum briew sliang jngai b'la iaid, u dih um shngiam
Kum shympriah 'ti ba tbit bsiat thik h'u ksai
Ban sawa sur thiang tam duitara jngai
Syiem khun bhabriew khatduh kan ieh la dulan
Bad wad sur kum jong phi naei ka wan ...

V

Ha phi nga 'i ka it dur kham jylliew
Ba phalang rieh na khmat jong ngi ki briew
Sha phi jar-jar ki hiar ki blei puri
Ban phaloh um sngewbha nangta ban jngi,
'Niuh khlieh ba jrong ynda ki thad pynrkhiang
Phi ud sa sur um-thiang thiah kin klet jlang
Bad haba khmih sani slem slem sha phi
Nga 'i ka dur ka it kam lah pyni
Dei hok u Narsissus un shat waidong
Ban 'i ha sla um dur bhabriew la jong !

VI

Kumno phi shah jingkhriat u thah ka tlang
Kumjuh ka sngi por-lyiur ba shit kyrang
Ne u kyllang-jynrat kat kaba shah
Ne u jingther 'lap-san pynshlei umbah ?
Phim kieh pyrta shnong apot ka mon ka diang
Mo khun tip shah shitom ka mei Mariang ?
Phi tip namar dei tang ha jingjynjar
Phi lah ban rwai sur kham ktah salonsar ....
Ko syiem ki puri-blei dymmiew ki r'ngi
To jai neh sah kumne ha long sotti !

VII

Ha ki por tlang katno haleh phi tmang
Phi paw reng-ngab teng-teng phi sngew ban rkhiang
Pynban sur-blei ban ud khlem thait phi lah
Un kyrkhu-Blei ia phi katne phi shah !
Phi bthei n'u tei u lum jrong ba shitom
Bad buhai shnong, kumta jngai briew phi long
Phi tuid im sah ha saw ki aiom pher
Ba synrum pyrthei sih ha phi kim per,
Ah! dei jaka hangne kein jngai ngan lait
Na ki rong-pah pyrthei saitmet pohjait !

VIII

To iai tuid sah ma phi ko wah duid-rit
Lyngba ki ri shong-blei kynjah bymwit
Lyngba ki phlang phi pynkohnguh khih-khlieh
Lyngba sieng iewbih duh ki syntiew rieh,
Lyngba ki kharai riat ban tur ym lah
Bad shaei pat nangta nangne ban jah ?....
Phim kwah ud sur ba kum kine mynta
Na jyrsieh sor Sodom bad Kommorah
Bad jngai na ka kaw-kaw daw-daw beh Blei
Bad tang ha jingkynjah rwai phi sngew dei ?
Kumta namar jong ngi ha sla pyrthei
Phi dei u Myllung b'la jied tah shun u Blei !

IX

Phin soh tyngkoh kumne khlem sngew pisa
Ko khriang sur-rwai jingim baroh shirta ?
Phim ong pyrem, lyiur, synrai ne tlang
Demdiap, phi rwai lade ban kit noh jlang
Sha jngai than eh ban kot lah ka jingmut
Kmen pynpyrkhat sah slem ia nga khlem kut....
To kit kane ka lyngkor khia nga bah
Ha khriang jingim ban ngam sha duriaw bah
Kumta ban um klet lang sha ka junom
Mynsiem, ai hangne pat bad phi kan don !

9. HA KA JINGJYNJAR

A 'thei ryngep u shniuh ba shan 'ti tmoh
Balei pha mlien ha nga ban smat wan jngoh ?
Dieng-iam-iap-lok da jyrmi khor jubor
Phan kynjrait ki jingkmen kumne khlem por ?
Da ki 'mat saw triej ding kum u laren
Phan pynduh i khyndiat i jinglongkmen ?
I jingkmen rieh shong trai ba sah khyrdong
Phan pynthut noh ban pynkylla 'er iong ?
Ko 'men kyriat bniat, ah, sa katno pat
Ia nga phan iai rwat sah bad dieng sympat ?

II

Pha pynsah ruh ia nga ha ka umdum
Pha pyntare kti-kjat ha ka jingdum
Hateng shiah kiba thar nga ngat hapdeng
Shano jynjar nga wad ka don ka bneng ?
Kumno keiñ, ko jynjar ki riew ruma
Ba iaid ki laiñ awria ka im tharia
Ym 'i khuslai ha sla per ki 'i kmen
Hapdeng ki tar rongphong ka put ka tem ...
Bad baroh ruh ki ong kumne ka dei
Ka jingim briew ka dei ban long kumtei !

III

Nga hiran jingmut briew khamtam ban shem
Ki briew Blei ruh bunsien ki bud tynneng
Ban ngop lynti tyrsiang ia iaid lymbrum
Bneng ban sngewsih ban kmen ha pandemo-
nium!
Bad ba nga peit briew bniah jingim byrsieh
Lynti rong iong ka jah tap ki 'tiewlieh
Ia kine phar ynda jylliew nga swar
Balei jingleh kiwei nga nga jynjar ?
Balei, Jynjar, kumta pha pynsuhsat
Bad bud 'sew beh sma-sia lynter khlem thait ?

IV

Haba jurib sani ka long mariang
Nga 'i ka ryntih thik kum b'la pynbiang
Ki saw samoi marshak ki iaid jar jar
Maitang kim ju bakla ne kin kulmar,
Ki dieng, ki siej' ki phlang wat ñiut syntiew
Kim hap kit lyngkor khia kum nga u briew....
Ka kmen dap ka mariang ka long kyrhai
Kam ju don jynjar pyrkhat ka lashai ;
Manga u briew b'la thaw kyrpang d'u Blei
Katne, ko jingjynjar pha leh balei ?

V

Tang dei ka por ka sngi kin kah ki lum
Ka rong ïong-rejñ ka hiar ban wan tah dum,
Ka Syiem kynjah ka bud ban wan synshar
Sa paw sa byllai bah ki khlur hajar,
Tang kynih sviar, ka bneng ki khlur ki sdang
Ban ran sha ri kham jngai kham slem ban wan,
Ka sngi ka khie ban shai phalang khmat biang
Ban pynim sur sawa mariang - bathiang ....
Nga pat kumne ah, jingim ngan iai long
Ngan im ha pha, iynjar, jingim junom ?

VI

Ki briew i'u Blei ban shaniah ki ia-lap
B'u Blei Um ju tynjuh pud sha palat,
Ha nga ka ka la ju long, banse ban sngew
Ka jingiapher ka bneng bad ka khyndew !
Ha jinglanot pyrthei ka Sangsot-blei
La ju pynkyli ruh kumno u Blei
I'u ba nga da ieid than mynsiem kyrpang
Hap long tyngshop lynsher ha ban suwan ?
Nga im ha pha ko jingjynjar syrtap
Kumba hangne ngan im junom khlem iap !

VII

Kumta, balei haba tang shiphang ruh
Bad ym don lah ban neh hangne jynduh ?
Hynrei, jynjar, ia nga pha pynim sah
La ha ka long bynriew ng'la iap slem bah !
Ki stad ka rud duriaw Aegean
Naduh hyndai ka jingim briew ki khan :
Ba long briew ha pyrthei dei ka jingtim
Kumno nga pat kumne nga dang lah im ?
Pha dei ka kynja Blei namar nga lah
Ban don ka bor iam-briew haduh mynta sah ...

VIII

Ko jingjynjar jingim shipor mynta
Sngew ruh la nga pha lah ban pynsakma
Kum jingthaw Blei shajngai ngam nga puson
Pha teiñ-thap thar ha nga phan phuh junom ?
Hadien 'er-iong triem jur khyrwait ki diengbah
Ka'er jai jai kan beh sur sim kin pah,
'Dien slem ki bnai ka wit-khun khia ka pun,
Ka kmie ka klet kmen noh ban 'i nyngkong
l'i khun ;
'Dien jingpang thar b'la thut duh dem ka thiah
Ngi khap khmat jar jynjar baroh ka jah
Namar shipor jong pha, O jingjynjar
Kumta, la tip briew Blei - ngan pynkulmar ?

IX

Ia nga pha long kum ka Eden, ka bri
Ba sngew soh jingim briew dei ka poitri,
Ka jinglongbriew kat dang sngewsih shuh shuh
Katta ki tien-pyrsad mynsiem ki phuh,
Ne kum ummat ka miet ki long janai
Dangstep por snoh 'lor phlang long mawlynnai
Kumjuh khlem mad ko jingjynjar ia pha
Ngan long tyngshop pdeng jingim sawagka ?
Bad dei ha pha ko kupar jot b'la tim
Nga ngam jylliew jingmut balei nga im !

10 HA KA KHLIENG

Dang saw ka suin sur kmen pha la da rwai
Kynjai, katba ha ïing nga dang thiah thai,
Ki iaid ha ri phohsniew ki kie berong
Ba sngi sdang syaid na ki syrdeng ka prong;
Janor jong nga samtawi ka pisa
Ban kyrtiang biang sha pyrthei ka shisha
Ha jingiohsngew hynrei ka sur jong pha
Nga kyndit noh na shoh buaid ramia,
Ban shem dang don ba kmen ha sla pyrthei
Tang na shyntur jingrwai ka sim-thaw Blei !

II

Nga 'i pha per shajrong por shiteng sngi
Pha her na them ka jaw-ummat jong ngi
D'u ryndang 'key' ba syiang sur thiang pha sei
Ban pynpyrkhat ia nga mutdur marwei ;
Bun bah ki mut pha swait ban rong i'u khnai
Ba mih na thliew spah hajar ki kharai,
Pynban ha jingmut jylliew sngew jong nga
Nga sngew pha bein pyrthei ka jingpohia
Kum pha katno sngew ngan her lem ha ki lyoh
Jingim na kynjang-jngai pyrthei ban jngoh.

III

Kumno pha ieh lumbah, ki khlaw jyrngam
Ba beh ki 'er long thnem ba pyngngad tam
Ban poi shane sha sor shit ka lyhop-briew
Ban rwai sur shoh sngew thiang shkor jong u
briew ?
U briew, phewse, u khun ka bymsngewthuh
Ia pha u threw ban pynduh jait jynduh,
Ki tiar pyniap ia pha la ju dje thad
Ha madan ki lynti, ki iew ki hat,
Ki ain sorkar ki don ban 'da ia pha
Ban shem ki kut tang ha ka kot sada !

IV

Ka jingiohsngew ki sur ba rwai ma pha
B'la ktah haduh katta ia nga mynta
Nga tieng por kan sa wan urlong khatduh
Ki sur n'u tei u dieng nym iohsngew shuh,
Ia u yn pom die-tat, u briew u nongpynjot
Da ki jri, jingriam, u khnam, suloi pynjot
Sor-sor un thwet ia pha ym ki sur-thiang,
Ka doh un bam, un sdien ia ki thapniang!
Jingsyier, ko nongrwai-bneng, ia pha ruh ki ap,
Hynrei ha nga phan im 'pdeng bun ki jingiap !

V

Kumta kane ka ri phan ieh-noh jynduh
Por kan sa wan ngin iam pyrto khatduh
Phan phet ngam sha 'law sla kah dum ki jyrngam
Ne sha ki lum ba jrong ba kynjang tam:
Hangta ki sur synei mynsiem ban siang
Wat stad ki saian ruh kim lah peiphang ;
Ka saw ka sián kam lah ia pha ban ktah
Ba lanot ka longbriew ia ki pham rhah,
Pham beh pyrthei iohnong longheh longsan
La biang pha hun rwai tang bad sur maian.

VI

Ka jingim briew ka long briew ha phohsniew
Ka sniew nusib naei pat ka phylliew ?
Tang wan long doh long snam hangne pyrthei
Ban iam ban kyang ngi sdang pyntriem shyrkhei
Khlem lap shemphang ngi kut rta long samla
Ka long rangbah ryngkhi bud ka dukha,
Kum krik hyndai sngi tymmen khrew ngi tieng iap kein
Sngi long khatduh shah klet, sha isih bein
Ngi syier pyrkhat ki sngi ha ki lawei
Katba ha bneng ba jngum pha jngi palei....

VII

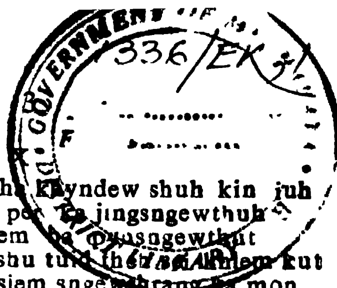
Ia ngi la kha ban im-iap bad jynjar
Katba jingmut pham tip jong ka bijar !
Ngi sngew ha jingiap noh jynjar ka kut
Ba-ieid sngewsih ki im khlem iap jingmut !
Ka rta rangbah sngewthuh ruh ngam pat dap
Ki dap syrtok balei kumne ki tap ?
Lada lei lei ngan kiew sha shiteng rta
Aiu ka ban sa long ia nga sa jia ?
Hangne bakla nga sngew wan ka long-briew
Bad pha sngew kwah ngan duh shap longbyn-
riew.

VIII

Shaba nga phai, myosiem sngew shu khia ban
Shano pat ki kjat ba Iwait kin kam ?
Haei pyrthei ngam tip nga ieng kumne
Bad shaei ruh ngan iaid lyuti nangne?
Kumne ka jingim briew ban shem ka long
Ka khuri sblei ba jew ban soh myndong.
Kumta, mardor ngan biet ka tyngshop-briew
Ha thapniang ki jong-pha ban ngam sha dym-
miew,
'Pdeng ki jyrngam ha sur ba thiang tam eh
Ngan klet pyrthei ka long briew bun jingeh.

IX

Hangta ban im kum pha ko syiem-sim-syiem
Lynti jong-nga ym don ba lah buddien,
Ym tip kaei hangta ka jingsngewsih
Sa tang jingklet ha sur bathiang kin mih
Ban pynklet noh ia nga baroh kita
Bad ban lyngaid noh jinglong jong nga ha pha!
Ha jingiap ruh ban slor ban stai bad khlait
Dohnud kiba ieid tam kumne khlem pait,
Ki ar ki khmat kumto kin shu khylliap
Kumno, nymdon ba tip, wan ka jingiap !

Nym sngew ki kjat ha khyndew shuh kin juh
Sa tang ha lyer ka por ka jingsngewthuh
Ne jingsuhjer-mynsiem ba [illegible]sngewthuh[illegible]t
Tang jingklet kmen shu tu[illegible] kut
Ban dem shaba mynsiem sngewthrang ka mon
Ka met mynsiem sngew sting, sngewsih ym don
Baroh jingsngew ka doh, ki jingshempap
Na nga slem kum baroh slem ki la iap!
Bad ha sur rwai jong pha, ko syiem ki sim
La ha pyrthei ngan iap, hangne nga im !

XI

Ka sngi 'dien ki kseh-lum ban rieh ka sdang
Nga ruh nga kyndit briew na jingklet jlang !
Ban sngew duh sngap ki sur ngam tip balei
Ym kwah mut shuh mano ma nga nga dei!
Te sur jong pha ba a iai iohsngew ieid nga kwah
Wat haduh thliew u lum jyntep ngan thiah !
La rah ha sur jong-pha ia nga shawei
Na jingthaw Blei ban pher long ka marwei....
Kumne ha sur bor-bneng ng'la kiew thapniang....
Bynnud hap hiar thapniang, iaid khyndew biang!

XII

Khublei, ko sur b'la 'soi naduh mynsiem !
Ban pynsngewthuh katno pha da kmen [redacted]
ko khlieng !
Wat 'pleng jingsngewshem tam jong-nga ban
shem
Sngewsih, ha sur jong-pha, ban kylla-kmen
Sngi, ah, la sep ! la dei por kyrtiang dien
Sha long ka khia bynriew ka ban mynsiem ....
U 'lur premmeit u tei na khap ki lyoh bthuh—
La dum haei pha don, ngam iohi shuh....
Sur rwai jong pha hynrei bad nga kan sah
Wat miet ha pyrthei dum iap ngan iohthiah.

11. HA KA JINGKYNJAH

Na ki paid bhur byllien nga wad syrwet
Sha jngai bah ka pyrthei na ki ban phet
U briew, hooid, ban im marwei um lah
Nga ieid pat balei kein ban long kynjah ?
Napdeng ki kher ki mer ki lok byllai
Balei ialade kein ba ngan pynjngai ?
Doh long briew ruh ka ong: "To ngin long lang
'Pdeng byllien ka sadhai im ngin kmen lang"
Ha khot jong pha, ah jingkynjah, hynrei
Nga ieh dien jngai kine sha jngai pyrthei ...

II

Sha pha ko jar-jar jngai nga ju kwah ian
Naduh nyngkong ki sngi long briew nga wan
Tang ha jingmut ia pha ba nga shu khan
Nga sngew ha jngai la don ha ki Makashang
Ban sngew la poi shaduh ka kut pyrthei
Bad iohsngew sur kren Blei sawa hawei ;
Hangta ka long marwei ka mutdur briew
Ban jaw um-mat bym ju jaw koit ki briew....
Ka bor Maian aiu kum kane, ah !
Pha pynpeiphang ia nga, O, ko kynjah ?

III

Ban thud ia pha ah, ko maia jymblei
Na tlong dohnud nga da thrang eh jyndei
Sawdong ha ki sawkun jong pha nga per
Tynrai long ka jong nga hangne la sher,
Pha dei bad ka sngewsih mo shipara
Pha buhrieh bsiap ha shlem ki jingphylla ?
Bad pha ummat kthang mluh shabar ki tuid
Sngewsih ka pang mynsiem baroh ban khuid
Kumta ban ngam nga lah shuh jylliew bah
Ban 'i ki maia rieh, ngi ngim ju lah-

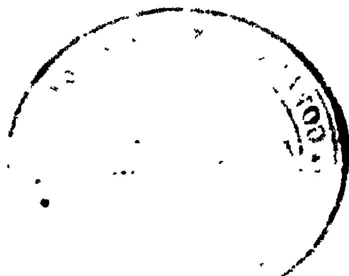
IV

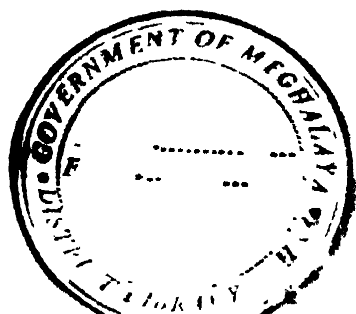
Na pha, jingkynjah blaw bun ki her iap
Nga pat katno shah kren ia pha ban lap;
Nga la khleh-biej bun ki briew ki ia ong
Ne nongaiksuid ba im marwei ba shong !
U Nongsiewspah naduh hajar snem bah
Ban lap ia pha u wad, ko jingkynjah !
Kiba ieid tam u ieh ban jah khlem tip
Ban kiew u lum ba-tmang ki dieng olip,
Namar u shem hangta bad tang marwei
U lah ban d'wai bad iam pap ka pyrthei.

V

Ha pha, kynjah, nga sngewthuh ban iam-rem
Bad ban tip ruh katno jingiam ka rem !
Kumne haba byrshem bad pha balei
U rangbah briew sngew kum ban iam kynthei ?
Kumta na pha bun ki kwah ioh her krad
Ia pha pat kumno keiñ nga nga iai wad ?
Haba ryngkat pha don syndah bad nga
Nga sngew jingshai ha jingdum im jong nga !
Kumta la shem jingim ruh la katno shah
Pynlong ngan wad ia pha, ko jingkynjah....

*****

GOVERNMENT OF MEGHALAYA